

Volební právo pro bakaláře

Jan Filip

Právnická fakulta MU

Školní rok 2008/2009

Volby a jiné ustavovací techniky

Jiné ustavovací techniky

a) Ustavení rodem – v důsledku příslušnosti např. k panovnickému rodu, nejde o dědění, ale o původ

Příklad ZZ 141/1867 prosincová ústava § 2 Údy sněmovny panské jsou rodem zletilí princové císařského domu.

b) Ustavení následnictvím tomto případě funkce přechází automaticky na potomky jejího původního držitele podle různých systémů následnického práva jako jsou např. sálský, kastilský, rakouský apod.;

Příklad: Ústava Dánska: odkazuje na zvláštní zákon z 1953, Succession of the Throne Act GB 1703.

ZZ 141/1867 prosincová ústava § 2 Údy sněmovny panské jsou rodem zletilí princové císařského domu. § 3 Dědičnými údy sněmovny panské jsou zletilé hlavy zdejších rodů šlechtických, které v královstvích a zemích radou říšskou zastoupených rozsáhlými statky vynikají a kterýmž císař Pán důstojenství dědičného rady říšského propůjčí.

c) Ustavení losem - jde rovněž o techniku známou již od starověku a používanou dodnes, i když ne v takovém rozsahu a pro tak významné funkce jako v době rozkvětu aténské demokracie;

Příklad: § 50/2 ZVP Všechny podíly vypočtené podle odstavce 1 se seřadí sestupně podle velikosti a uvede se seznam tolika podílů, kolik mandátů volebnímu kraji připadlo podle § 48. V případě rovnosti 2 a více podílů v této řadě je pro jeho pořadí rozhodující počet hlasů pro politickou stranu, politické hnutí nebo koalici ve volebním kraji, a je-li i tento shodný, rozhodne o pořadí podílu los.

d) Ustavení z titulu zastávání jiné funkce - dalším automatickým důvodem ustavení do funkce je to, že její nositel byl nebo je současně nositelem jiné funkce či úřadu (ustavení ex offio)

Prosincová ústava 1867 § 4 Údy sněmovny panské dle vysokého svého důstojenství církevního v královstvích a zemích radou říšskou zastoupených jsou všichni arcibiskupové a ti biskupové, jimž přísluší důstojenství knížecí.

e) Ustavení jmenováním - tento způsob ustavení do funkce se v případě, že se jmenování děje rozhodnutím kolegiálního orgánu, blíží volbě. Ovšem jde zpravidla o ustavení jedince, nikoli množiny jedinců (zastupitelského sboru), a tento má být dosazovacím orgánu zpravidla podřízen

Příklad: ZZ 141/1867 prosincová ústava: § 5 Císaři zůstaveno jest, povolati z království a zemí v radě říšské zastoupených za doživotné údy do sněmovny panské muže výtečné, kteří sobě o stát neb církev, vědy neb umění zásluh dobyli.

f) Ustanovení na základě konkurzu – v kombinaci se jmenováním, je prováděn výběr na základě předem stanovených požadavků

g) Ustavení aklamací - aklamace, výraz odvozený z latinského "acclamatio", což značí souhlasné, jásavé volání, není volbou, ačkoli tak bývá často označována. Rozdíl je v tom, že při aklamaci nejde o individuální hlasování. Všichni takto "hlasující" se voláním (dříve i tlučením meči na štíty,

Příklad: „zvolení“ T.G.M. 14.11.1918 - „výborně, sláva, hlučný potlesk“ vyjadřují, zda jsou pro nebo proti návrhu a předsedající určí, která strana má převahu, potvrzení Beneše v roce 1945 povstáním poslanců bez sčítání

h) Ustavení plebiscitem - v případě plebiscitu již nemusí jít o žádné vnější rozdíly vůči volbě. Ta však předpokládá výběr nejméně ze dvou možností, a to pozitivních, kdežto plebiscit zná jen možnost hlasovat pro nebo proti.

Příklad: 1802 – Napoleon Bonaparte – v plebiscitu doživotním konzulem (obdoba středoazijští prezidenti)

1851 – 18. brumaire Ludvíka Napoleona – plebiscit, cesta k císařství

Druhové odlišnosti voleb a jiných ustavovacích technik

Druhové odlišnosti voleb ve vztahu k jiným ustavovacím technikám jsou zejména:

- a) **právní úprava** přesně stanoveného postupu rozhodování a zjišťování výsledku (oproti aklamaci),
- b) **nutnost individuálního (osobního) rozhodování** účastníka volby hlasováním (oproti aklamaci a losování),
- c) **výběr** nejméně ze dvou pozitivních možností (oproti plebiscitu, kde je jedna pozitivní a druhá negativní),
- d) **postup** zdola nahoru (oproti jmenování),
- e) splnění **předem stanovených požadavků** na kandidáty (oproti losu),
- f) **možnost nabídky kandidatury** po splnění předem stanovených a všem prakticky dostupných podmínek (oproti dědičnosti, ex offo a zčásti i jmenování),
- g) předpoklad **rozhodnutí většiny**, tedy nejméně tří subjektů (oproti jmenování),
- h) **předpoklad různých schopností** kandidátů pro výkon funkce a různých stanovisek voličů k těmto schopnostem (oproti losu),

Formy demokracie

Podstata – zdrojem veškeré moci lid – čl. 2/1
Ústavy ČR

Formy:

- **přímá**, rozhodují všichni, spolu, možnost navrhnout, projednat, schválit v přítomnosti ostatních (**forma shromáždění**)

pouze v čl. 87/3 Ústavy 19060/1990 - O věcech místní samosprávy rozhodují občané na obecních shromážděních nebo referendem anebo prostřednictvím zastupitelstva obce.

- **polopřímá** – rozhodují všichni, ale ne spolu, v hlasovacích místnostech
- **zastupitelská** – rozhodují cestou zástupců, kteří mají mandát k rozhodnutí, obvykle voleni

Přímá demokracie v 21. století - Landsgemeinde

průběh Landsgemeinde 7.5.2006 KANTON Glarus, cca 6.000 hlasujících,
odhaduje Landammann, který zahajuje a řídí, nemělo by pršet

Polopřímá demokracie v ČR

Hlasování – celostátní, krajské a obecní

Upraveno – pouze na úrovni obcí – zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu, ve znění pozdějších předpisů

formy

- **referendum** – otázku klade orgán, který jinak rozhoduje

- **iniciativa** – otázku klade část těch, co rozhodují (obvyklé u místního referenda, počet – podle počtu obyvatel obce –

do 3.000 obyvatel - 30 % oprávněných osob, do 20.000 – 20%, do 200.000 – 10%, nad 200.000- 6%

- **veto** – orgán rozhodl, ale lid (občané obce) má právo rozhodnutí zamítnout (příklad – spojení nebo sloučení obce)

OZř - § 19/4 - Dohodu o sloučení obcí nebo o připojení obce lze uzavřít na základě rozhodnutí zastupitelstev dotčených obcí, pokud do 30 dnů od zveřejnění tohoto rozhodnutí není podán návrh na konání místního referenda o této věci. Dotčené obce oznámí krajskému úřadu rozhodnutí svých zastupitelstev, na jejichž základě má být uzavřena dohoda o sloučení obcí nebo o připojení obce. Je-li konáno místní referendum o sloučení obcí nebo o připojení obce, oznámí dotčené obce i rozhodnutí přijaté v místním referendu.

Celostátní – pouze čl. 2/2 Ústavy ČR, úst. zákon č. 515/2002 Sb.

krajské – neuspělo, vypuštěno ze zákona o krajích, nyní nový návrh ČSSD – Tisk 737/2009 (<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=737&CT1=0>)

Zastupitelská demokracie v ČR

Založena na vztahu suveréna (lidu) nebo nositele práva na samosprávu (územní společenství občanů) a těch, kteří jej zastupují.

Vztah je určen obsah mandátu zástupců

Mandát – imperativní – zástupce tlumočí názory „svých“ voličů, je delegátem, může být odvolán, skládá jim účty z toho jak zastupuje, tak kolik ho to stálo

(čl. 3 Ústavy 1960 - poslanci - jsou povinni být ve stálém styku se svými voliči, dbát jejich podnětů, skládat jim účty ze své činnosti a podávat jim zprávy o činnosti sboru, jehož jsou členy a mohou být voliči kdykoli odvoláni)

Mandát – reprezentativní – zástupce představuje (re-praesentare) veškerý lid, ne své voliče,

čl. 23/3 slib - mandát budu vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí,

vykonává se osobně, není vázán (čl. 26 Ústavy) jejich pokyny, může se vzdát (není povinnost výkonu – oproti 1919)

Pojem voleb a volby

Volby obecně – každodenní opakující se akt rozhodování mezi více možnostmi

Volby v politickém životě výběr představitelů (reprezentantů) určitého společenství se zvláštním posláním vyjadřovat jejich suverenitu nebo samosprávné postavení.

Kdo, kdy a jak volí

Volby, kooptace a delegování

Většina a menšina

Druhy voleb

politické a soukromé – podle vztahu k rozhodování veřejných záležitostí, ne vlivu na ně, mezistupněm jsou **primární volby** kandidátů pro politické volby

techniky mohou být stejné, v soukromých (politické strany, společenstva, kluby, obchodní společnosti – více fantazie a nápadů, základy pochází z církevního práva)

Všeobecné oproti novým, doplňovacím, opakovaným a dodatečně prováděným – volba v rámci celé soustavy, doplnění složení jinak fungujícího sboru, po proběhlých, které byly z nějakého důvodu zrušeny, tam, kde volby neproběhly, ač měly

přímé (od 1873) a nepřímé – vícestupňové (1860-1873), cestou volitelů (1848)

řádné oproti mimořádným

podle voleného státního orgánu – parlamentní, prezidentské, samosprávné (regionální, komunální), volby jiného orgánu (předseda vláda v Izraeli, soudce, notář, přísedící okresních a krajských soudů)

podle způsobu hlasování – volební shromáždění, prezenční volba, distanční hlasování

Volby tiché a skutečné - podle toho zda musejí proběhnout nebo se uplatní fikce konání (1919)

volby jako actus contrarius – recall, odvolání

Příklady druhů voleb

Volby všeobecné **Obnova složení celé zastupitelské soustavy** (pouze volby do zastupitelstev obcí nebo krajů) – obnovuje se složení všech zastupitelstev bez ohledu na to, kdy byla zvolena

§ 3/2 ZVO - Volby do zastupitelstev obcí se konají ve 2 dnech ve všech obcích, městech, městech se zvláštním postavením, 3) hlavním městě Praze, městských obvodech a městských částech, pokud tento zákon nestanoví jinak (§ 54 a 58).

Volby nové – v případě vzniku nové obce, části nebo obvodu nebo poklesu počtu členů zastupitelstva

§ 58/1-2 ZVO (1) Nové volby do zastupitelstva obce podle tohoto zákona se konají,

- a) jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží o více než polovinu oproti počtu určenému podle zákona a nejsou-li náhradníci podle § 56,
- b) jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží pod hranici 5 a nejsou-li náhradníci podle § 56,
- c) dojde-li ke vzniku nové obce,
- d) dojde-li ke vzniku nové městské části nebo nového městského obvodu,
- e) dojde-li k rozpuštění zastupitelstva obce podle zvláštního právního předpisu.

(2) V posledních 6 měsících funkčního období zastupitelstev obcí se nové volby nekonají.

Volby opakované – volby proběhly v řádném termínu, aby výsledek byl zrušen

§ 54/2 ZVO Nedošlo-li ke zvolení zastupitelstva obce podle odstavce 1 písm. a) (tj. soud shledá oprávněným návrh na neplatnost hlasování nebo na neplatnost voleb), vyhlásí opakované volby nebo opakované hlasování ministr vnitra do 30 dnů poté, kdy mu bylo oznámeno usnesení soudu.

Volby dodatečně prováděné – volby neproběhly v řádném termínu, nová možnost

§ 54/3 ZVO Nedošlo-li ke zvolení zastupitelstva obce podle odstavce 1 písm. b) (tj. volby se nekonaly z důvodu nedostatečného počtu kandidátů podle § 23 odst. 8), vyhlásí dodatečné volby ministr vnitra do 30 dnů po uveřejnění celkových výsledků voleb do zastupitelstev obcí Státní volební komisí.

Volby doplňovací – uvolnil se mandát senátora

§ 80 ZVP (1) Zanikne-li v průběhu volebního období z jakéhokoliv důvodu mandát senátora, vyhlásí prezident republiky doplňovací volby v příslušném volebním obvodu, kde byl senátor zvolen....

(3) Doplňovací volby se nekonají v posledním roce před uplynutím volebního období senátora.

(4) V doplňovacích volbách je senátor volen pouze na zbytek volebního období, které příslušelo původně zvolenému senátoru, jehož mandát zanikl.

Příklady druhů voleb podle způsobu hlasování

Volební shromáždění – všichni voliči se sejdou ve stejnou dobu na stejném místě, kde za přítomnosti ostatních odvolí, vyřídí případné námitky a uznají porážku

Volby prezenční – voliči postupně přicházejí do volebních místností, kde se prezentují volebnímu orgánu, který po skončení hlasování zjistí výsledek

Volby distanční - voliči se již neprezentují volebnímu orgánu, hlasují dopisem, mailem, SMS na základě stanovených pravidel

Volby přímé – voliči přímo rozhodují o kandidátech, kteří jsou uvedeni na hlasovacím lístku

Volby nepřímé – voliči volí volitele (elektory), kteří následně provedou volbu. V případě, že se ví předem, kdo bude kandidovat do úřadu (poslanec, prezident USA), obvykle je elektor vázán vůlí voličů, popř. svou stranickou příslušností (kdyby byl zvolen volitel za ODS, očekává se, že zvolí kandidáta ODS)

Příklad: volební zákon do zemského sněmu 1861 – čl. II

- 1) V obcích venkovských voleni budtež poslancové do sněmu od voličů zvolených. Každá obec k okresu volicímu náležitá zvol na každých 500 obyvatelů jednoho voliče. Zbudeli, když se obyvatelstvo dělí číslem 500, rešt, jenž činí 250 neb více, pokládán bud' za 500, činíli ale rešt méně 250, budiž pominut.
 - 2) Malé obce, ježto mají méně 500 obyvatelů, voltež po jednom voliči.
- dále např. volby přísedících okresních a krajských soudů zastupitelstvy obcí, volby prezidenta republiky, volby VOP atd., nejde o vícestupňové, protože není voleb zastupitelských sbor vyššího stupně

Volby vícestupňové – voliči zvolí zastupitelský sbor, v jehož kompetenci je zvolit členy zastupitelského sboru na vyšším stupni.

Příklad: v případě regionalizace Senátu by voliči zvolili krajské zastupitelstvo, a to by zvolilo stanovený počet senátorů za kraj do Senátu)

Pokud by ale volilo z řad svých členů, šlo by o delegování, kdežto mohl-li by kandidovat kdokoli, šlo o volby

Příklady druhů voleb

Příklad odvolání poslance – § 49 zák. ČNR č. 54/1971 Sb., o volbách do národních výborů v ČSR

- (1) Poslanec, který zklamal důvěru voličů, nebo který se dopustil činu nedůstojného funkce poslance, může být kdykoliv odvolán.
- (2) Návrh na odvolání poslance podává příslušný orgán Národní fronty. Oznamí návrh poslanci, o jehož odvolání jde, s uvedením důvodů. Poslanec má právo se ústně nebo písemně k návrhu vyjádřit.
- (3) Návrh na odvolání předloží příslušný orgán Národní fronty radě národního výboru, jehož poslanec má být odvolán.
- (4) Rada národního výboru zajistí, aby k projednání návrhu na odvolání poslance byly svolány veřejné schůze voličů ve volebním obvodu. O návrhu na odvolání poslance rozhodují voliči na těchto schůzích veřejným hlasováním.

Příklad delegace – čl. 147 ústavní zákon o čs. federaci

Dokud nebude zvoleno Federální shromáždění ve smyslu čl. 30 odst. 1 a čl. 31 odst. 2

- a) stává se Národní shromáždění v dosavadním složení Sněmovnou lidu Federálního shromáždění a
- b) poslance Sněmovny národů zvolí Česká národní rada a Slovenská národní rada, rozšířené na základě čl. 146, a to ze svých členů, kteří nejsou poslanci Národního shromáždění.

Příklad kooptace – čl. 146 ústavní zákon o čs. federaci

- (2) Česká národní rada rozšíří volbou počet svých členů tak, aby měla 200 členů.
- (3) Slovenská národní rada rozšíří volbou počet svých členů tak, aby měla 150 členů.

Příklad tichých voleb – § 27/1 zákona č. 75/1919 Sb., řád volení do obcí

V obcích, kde jest přihlášena jen jedna kandidátní listina, nebo kde několika skupinami dohromady navrženo bylo pouze tolik kandidátů, kolik členů zastupitelstva má býti voleno, prohlásí místní komise (§ 12) bez volby za zvolené všechny kandidáty, kteří byli navrženi. V tomto případě odpadá rozmnožení kandidátních listin (§ 25).

Svobodné a demokratické volby

Mezinárodní standard voleb = svobodné a demokratické volby

požadavek z listopadu 1989

znaky podle MPOPP a Evropské úmluvy – požadavek voleb

- 1. na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva,
 - 2. tajným hlasováním zabezpečujícím svobodné vyjádření vůle,
 - 3. v pravidelných či rozumných intervalech a
 - 4. správně (nefalšovaně) – výklad
- a) je umožněna konkurence politických programů a linií reprezentovaných svobodně tvořenými politickými stranami, hnutími a jejich kandidáty;
- b) je zajištěn výběr nejméně ze dvou pozitivních možností;
- c) jsou zajištěny základní předpoklady rovnosti šancí volebních stran a kandidátů;
- d) volby jsou řízeny takovým způsobem a takovými orgány, že je vyloučeno úmyslné zvýhodnění některé z kandidujících stran či některého kandidáta;
- e) volební formule nezvýhodňuje nad přijatelnou míru některou volební stranu;
- f) kontrola voleb je součástí řízení voleb, nicméně by měla být navíc posílena možností přezkoumávat některé zásadní otázky nezávislým soudním orgánem.

Volby a volební systém - pojem

Východisko – volební vztah = společenský vztah vznikající při přípravě a organizaci voleb, při hlasování a při zjišťování volebního výsledku

Prvky volebního vztahu

- **subjekty** (voliči, kandidáti, orgány) – institucionální složka
- **pravidla** jejich chování v tomto vztahu – normativní složka
- **předmět** (volební chování) – určuje funkce voleb
- **objekt, k čemu směřují** – demokracie, odpovědnost, udělení mandátu

bezprostřední - určení složení složení zastupitelského sboru

zprostředkovaný – určení politiky státu, územního samosprávného celku, složení orgánů závislých na zastupitelském sboru

Volební systém - typy

- **materiálně, sociologicky** – souhrn volebních vztahů, pozorování, předmět politické sociologie, politologie a žvanění tzv. analytiků v televizi
- **normativně** – souhrn pravidel chování ve volebních vztazích, preskripce, předmět deontologie, politické psychologie, etiky, religionistiky, práva, snaha ovlivnit volební chování a poznat jeho motivy (bandwagon – viz 2. kolo senátních voleb)
- **právně** – základní prvky systému, jejich změna vede ke změně v objektu (volebních výsledcích), manipulace, volební inženýrství, předmět politologie a volebního práva

Volební systém v úzkém smyslu – volební inženýrství

Definice - konkrétní způsob organizace a řízení voleb a zjišťování jejich výsledků. Patří sem každý prvek, volebního procesu, jehož změna se projeví buď na počtu a poměru odevzdaných hlasů nebo při stejném počtu a poměru odevzdaných hlasů na změně v rozdělení křesel ve voleném orgánu.

Prvky jsou zejména:

volební formule jako způsob, jakým se převádí či přepočítávají hlasy voličů do rozdělení mandátů mezi volební strany a jejich kandidáty (většinová, pluralitní, poměrné zastoupení);

počet poslanců volených v jednom volebním obvodu – malé (do 5), střední (5 – 12) a velké (12 a větší). Viz nálezný 64/2001 Sb. Přirozený práh pro vstup do zastupitelského sboru;

celkový počet volených poslanců a jeho vztah k počtu voličů – výhody malého a velkého počtu;

možnosti voliče vybírat si mezi kandidáty – povahy kandidátní listiny (přísně vázané, vazné, volné a horizontální);

rozsah všeobecnosti voleb – různá podoba (ztížení zápisu, cenzy, den konání, výše kauce pro kandidáty, omezení na politické strany, počet podpisů);

existence umělé uzavírací klauzule (zpravidla 3 až 5%);

možnost vytvářet volební koalice – prostředek usnadnění nebo ztížení volebního úspěchu a zastoupení;

počet skrutinií a pravidla pro postup do dalších skrutinií. Více skrutinií napomáhá zajištění větší míry proporcionality volebního výsledku;

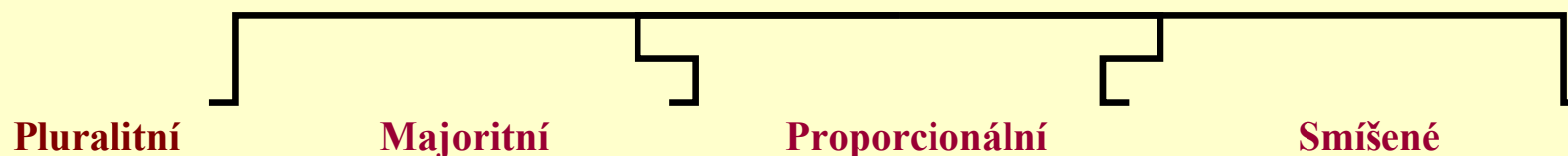
financování účasti na volbách a pravidla volební kampaně - vazba na všeobecnost.

V současnosti navrženo 6 způsobů, jak volební systém změnit – vláda ale padla

Volební formule

Způsob, kterým se hlasy voličů převádějí na mandáty pro kandidující – jsou jich desítky

Základní volební formule

Pluralitní – Jindrich VI. 1429

Majoritní – tradiční Francie, socialistické a jejich následnické státy

Proporcionální – Andrae 1855, Th. Hare 1859

Smíšené – různé pokusy na počátku 20. stol, nejznámější je SRN (personifizierte Verhältnisswahl – paralelní, on line, změna březen 2008 St. Laguë/Schepers), u nás V. Klokočka (kombinace většiny a poměrného zastoupení – in line)

Volební právo v subjektivním smyslu - východiska

- **souhrn oprávnění**, která vyplývají z právních norem, jejichž vnějším vyjádřením (pramenem) je volební právo v objektivním smyslu jako soubor výše uvedených právních předpisů.
- **má dvě stránky – aktivní (volit) a pasivní (volitelnost)**

Právo být uznán voličem, uskutečňovat oprávnění, zejména právo na započtení hlasu

Principy obsaženy v čl. 21 Listiny, čl. 18 a čl. 102 Ústavy, v mezinárodních smlouvách a nadnárodním právu

Povaha:

- **subjektivním veřejným právem podílet se na správě veřejných věcí volbou zástupců (čl. 21 odst. 1 Listiny)**
- **právo kolektivní povahy (nikoli však jako právo kolektivu)**
- **státoobčanské (mimo obecní a EP)**

Na straně volitelnosti je to zejména oprávnění ucházet se o mandát, v případě zvolení se jej ujmout a vykonávat jej, vzdát se kandidatury a mandátu, popř. postavení náhradníka. Uznal ÚS v nálezu č. 31/1996 Sb.

Volební právo v subjektivním smyslu - principy

čl. 21/1 LZPS

Obecnost – určuje okruh voličů, popř. volitelných osob

Rovnost – určuje vztah mezi voliči, popř. volitelnými osobami

Přímost (jen vnitrostátní) – určuje, o kom voliči hlasují

Tajné hlasování – určuje, jak voliči hlasují

Svoboda výkonu – širší než tajnost hlasování, která je povinností

Obecnost volebního práva

Obsahem tohoto principu je zákaz bezdůvodného vyloučení jednotlivých občanů nebo jejich skupin z účasti na svobodné volbě jejich zástupců. K nabytí volebního práva pro parlamentní volby je třeba splnění následujících podmínek:

- a) - státního občanství ČR bez ohledu na dobu nabytí (u obecních voleb a EP lze i jinak)
- b) . dosažení věku 18 let (srov. rozhodnutí 6 Cz 45/87 ve Sb.s.r., roč. 1988, č. 9-10 – datum narození),
 - u voleb do zastupitelstev navíc třeba splnit **podmínku trvalého pobytu** v obci (městském obvodu, městské části).

Překážky ve výkonu volebního práva. Je rozdíl být voličem a mít volební právo, a být způsobilý je vykonat. Nejsou stanoveny jednotně. **Jsou jimi:** výkon trestu odnětí svobody (VOZ, VZK), zbavení (ne omezení) způsobilosti k právním úkonům (všechny zákony), omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu (všechny zákony), výkon vojenské základní nebo náhradní služby, vyžaduje-li to plnění povinností z této služby vyplývajících (VOZ), podle ZVK navíc služba vojáka z povolání v zahraničí. Nyní menší význam – zrušení vojenské povinnosti

Podmínky volitelnosti ve třech složkách:

- v právu na možnost vystupovat jako kandidát,
- v právu zůstat zvoleným kandidátem,
- v právu jako zvolený kandidát také mandát vykonávat.

Požadavky: a) splnění podmínek pro nabytí (a jen z části pro výkon) aktivního volebního práva, b) podmínka věku, který se při volbách do zastupitelstev v obcích shoduje s věkem pro aktivní volební právo, při volbách do Poslanecké sněmovny a Evropského parlamentu to je 21 let a pro volby do Senátu 40 let, c) alespoň částečná způsobilost k právním úkonům, d) nebýt ve výkonu trestu odnětí svobody, e) pro občany EU podmínka, že nejsou zbaveni volitelnosti ve státě, jehož jsou občany.

Jiné podmínky jsou již spíše podmínkami uplatnění volitelnosti. Ty mohou být faktické (počet míst ve voleném sboru) nebo právní (souhlas s kandidaturou).

Rovnost volebního práva

Rozhoduje o míře a významu účasti na volbách z hlediska aktivního VP i volitelnosti **každý volič má stejný počet hlasů** (one man - one vote) a **hlas voliče má mít stejnou váhu** (one vote - one value v případě poměrného zastoupení)

Rovnost volebního práva se projevuje jako

- volební geometrie (jen u většinových formulí), vytváření volebních obvodů výhodných pro určitou stranu
- volební aritmetika (manipulace s volebními formulemi, viz představa vlády nyní)
- uzavírací klauzule (ÚS uznal za účelovou, ne neústavní)
- podmínky podávání kandidátních listin (reg. pol. strany, kauce, volební příspěvky)
- volební kampaň (plakáty, média)
- hrazení volebních nákladů (příspěvek 15.000,- Kč na vol. kraj)
- kandidování.

Přímost volebního práva

je zakotvena jen v čl. 18 odst. 1 a čl. 102 odst. 1 Ústavy ČR.

Listina v čl. 21 odst. 3 tento princip volebního práva výslovně nezakotvila (vliv mezinárodních smluv, viz příklad nepřímých a víceúrovňových voleb)

Stav, kdy **volič přímo, bez dalšího zprostředkovatele (volitele, elektora) rozhoduje o zvolení jím preferovaného kandidáta.**

V našem volebním zákonodárství je tato volební zásada uplatněna s určitými problémy, které s sebou nutně přináší systém poměrného zastoupení. Volič se rozhoduje mezi kandidáty na kandidátní listině, která uvádí všechny kandidující kandidáty. Musí však počítat s tím, že jeho volba bude započítána i jiným kandidátům z této listiny.

Zavedením pouze uzavřených volebních obvodů v důsledku zrušení 2. skrutinia se tento problém výrazně snížil. Při volbách do Senátu tyto problémy s ohledem na většinový systém odpadají.

Zásadu přímosti respektuje úprava nastupování náhradníků, jejichž pořadí nemůže politická nebo volební strana dodatečně měnit

Tajnost hlasování

Princip výkonu volebního práva tajným hlasováním je spjat s principem svobodných voleb

pro voliče jsou zajištěny podmínky, které znemožňují zjišťovat a zjistit, jak konkrétní volič hlasoval a jaký byl obsah jeho rozhodnutí

Stát je povinen ve volebním zákonodárství i v praxi zajistit podmínky tajného hlasování - obálky, hlasovací lístky, oddělené prostory, minimální počet voličů pro volební okrsek atd. sám nebo prostřednictvím orgánů obcí.

Problémem by mohl být tisk hlasovacích lístků v jazyce národnostní menšiny, který však § 10

NárMenšZ výslovně nepožaduje

Obdobně by jím mohlo být za minulého režimu používané oddělené hlasování určitých skupin voličů (např. vysokoškoláci na kolejích, vojáci v kasárnách)

Na rozdíl od volebních předpisů let 1954-1971 jde již **jednoznačně o povinnost** odebrat se do odděleného prostoru. Voliči, který by se do tohoto prostoru neodebral, okrsková volební komise odevzdání obálky s hlasovacími lístky neumožní

Svoboda výkonu

Autonomní rozhodování volič – pozitivní i negativní svoboda rozhodnout se svobodně mezi svobodně učiněnými nabídkami kandidátek. svobodě podpořit podpisem petice nezávislé kandidáty v senátních a obecních volbách, svoboda účasti.

Ve vztahu k volitelnosti jde o svobodu kandidovat, která je ve všech volebních zákonech, popř. i jednacích řádech zajištěna:

- a) podmínkou souhlasu s kandidaturou. Nikoho tak nelze nutit ke kandidování,
- b) možností vzdát se kandidatury (např. § 36 a § 66 ZVP),
- c) možností nesložit slibnebo možností vzdát se mandátu kdykoli v průběhu volebního období.

Ustanovení § 177 TrZ ve výkonu volebního práva nesmí být nikomu bráněno násilím nebo pohrůzkou násilí nebo lstí, stejně jako nikdo nesmí být k výkonu volebního práva takovým způsobem nucen.

Příklad volební povinnosti § 7 volebního řádu č. 75/1919 Sb. - Povinnost voliti.

Každý volič je povinen volby se zúčastniti. Od této povinnosti jsou osvobozeni:

1. lékaři, 2. osoby starší 70 let, 3. osoby, které: a) pro nemoc nebo vadu tělesnou nemohou dostaviti se do místnosti volební, b) pro neodkladné povinnosti svého úřadu nebo povolání nemohou se včas dostaviti do místnosti volební, c) jsou v den volby vzdáleny místa volby nejméně 25 km, d) jsou zdrženy přerušením dopravy nebo jinakými nepřekonatelnými okolnostmi.

Zaměstnavatel jest povinen upravit v den volby službu tak, aby zaměstnanci mohli se volby zúčastniti.

Rovněž vojenská služba budiž v den volby upravena takovým způsobem, aby pokud služební poměry to dovolují, i vojínové, kteří mimo místo

služební mají právo volební, mohli toto právo vykonati.

§ 8 Povinnost přijmouti a podržeti volbu.

Každý volič jest povinen volbu do obecního zastupitelstva, obecní rady a obecních komisí přijmouti.

Od povinnosti přijmouti volbu do obecní rady nebo obecní komise jsou osvobozeni:

1. Kdož překročili 60. rok věku; 2. ženy, jimž péče o rodinu brání vykonávati úřad; 3. kdož po celá dvě poslední období byli členy obecní rady;
4. kdož lékařsky prokáží vážnou nemoc nebo vadu tělesnou, pro niž by nebyli schopni úřad vykonávati; 5. kdož pro svá povolání pobývají často nebo po delší čas mimo obec; 6. zaměstnanci, jimž jejich povolání brání náležitě vykonávati úřad; 7. volení členové zákonodárných, veřejnoprávních, správních nebo poradních sborů; 8. vojíni z povolání; 9. kdož zvoleni byli do obecní rady neb obecní komise toliko volební skupinou, kterou nebyli kandidováni do obecního zastupitelstva.

Vzdáti se členství zastupitelstva, rady, neb komisí obecních za volebního období jest přípustno jen tehdy, jsou-li tu okolnosti pod čís. 1 až 8 uvedené, nebo souhlasí-li s resignací obecní zastupitelstvo většinou všech svých členů. Resignující je z jednání a hlasování o tom vyloučen. (§ 5 zákona ze dne 7. února 1919, č. 76 Sb. z. a n.).

Zvolený jest povinen úřad svůj vykonávati do doby, než jest pravoplatně rozhodnuto, že odmítnutí volby nebo vzdání se jest přípustno.

Volební proces a jeho fáze

Plyne z povahy volebních vztahů

vztahy vznikající

- při přípravě a organizaci,
- při hlasování (jádro voleb, ostatní jen předchází a navazuje),
- při zjištění výsledků,
- při kontrole

Tři základní stadia:

- a) organizačně-přípravné stadium** - zahrnuje časový úsek přípravy voleb počínaje jejich vyhlášením a konče vlastní přípravou hlasování. Jeho nejdůležitějšími součástmi jsou postupně – vyhlášení voleb seznamy voličů, volební území, volební orgány,
- b) stadium hlasování,**
- c) stadium zjištění volebních výsledků a jejich vyhlášení**
- d) stadium soudního přezkumu a případné opakování voleb nebo hlasování**

Volby do Evropského parlamentu a obecních zastupitelstev

Prameny:

- **zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu**
- **zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do obecních zastupitelstev, ve znění pozdějších předpisů**
- **Akt o volbě členů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách z 8.10.1976 ve znění ROZHODNUTÍ RADY ze dne 25. června 2002 a ze dne 23. září 2002, kterým se mění Akt o volbě členů v Evropském parlamentu ve všeobecných a přímých volbách, jenž je připojen k rozhodnutí 76/787/ESUO, EHS, Euratom (2002/772/ES, Euratom)**
- **SMĚRNICE RADY 94/80/ES ze dne 19. prosince 1994, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky (Úř. věst. L 368, 31.12.1994, s. 38, konsolidovaný text - L 236 33 23.9.2003)**
- **Směrnice Rady 93/109/ES ze dne 6. prosince 1993, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky**

Konec

Příště:

